

De Ooievaar in Tunesië

P. Lauthé

Het is niet de eerste maal dat er geschreven wordt over de Ooievaar in Tunesië, de literatuurlijst vermeldt de belangrijkste artikelen en verslagen. Desondanks is onze kennis nog zeer beperkt en men zal daarover wellicht verbaasd zijn. Het moet daarom vermeld worden dat de uitgestrektheid van het broedgebied, de afstand tot Tunis, de geringe hoeveelheid tijd waarover vogelamateurs in het algemeen beschikken en de moeilijkheid om medewerkers ter plaatse te vinden, het waarnemen, ringen en het speuren naar geringde vogels bemoeilijken.

In dit artikel is niet getracht een samenvatting te bereiken van alles wat over dit onderwerp is gezegd. Ik heb alleen de huidige stand van zaken ten aanzien van wat er bekend is willen aangeven door de gegevens te publiceren die de laatste jaren zijn verzameld door het ringcentrum van Tunesië (CBT).

Ringwerk en terugmeldingen

Het ringwerk loopt praktisch al vanaf 1950. De resultaten vertonen nogal grote schommelingen, hoofdzakelijk het zij door wat de ringers konden doen, het zij door de broedomstandigheden voor de Ooievaars. Sedert 1950 zijn 3171 Ooievaars geringd, waarvan 2110 in de loop van de laatste tien jaar. Per jaar worden 0 (in 1957, 1958 en 1962 door het niet beschikbaar zijn van ringers en in 1961 doordat er geen jongen waren) tot 393 (in 1971) Ooievaars geringd.

De terugmeldingen van binnen het broedgebied en die van daar buiten betreffen vooral jonge vogels die gedood zijn of dood gevonden zijn. (Twee tabellen met terugmeldingen zijn bij de heer Van Dijk verkrijgbaar).

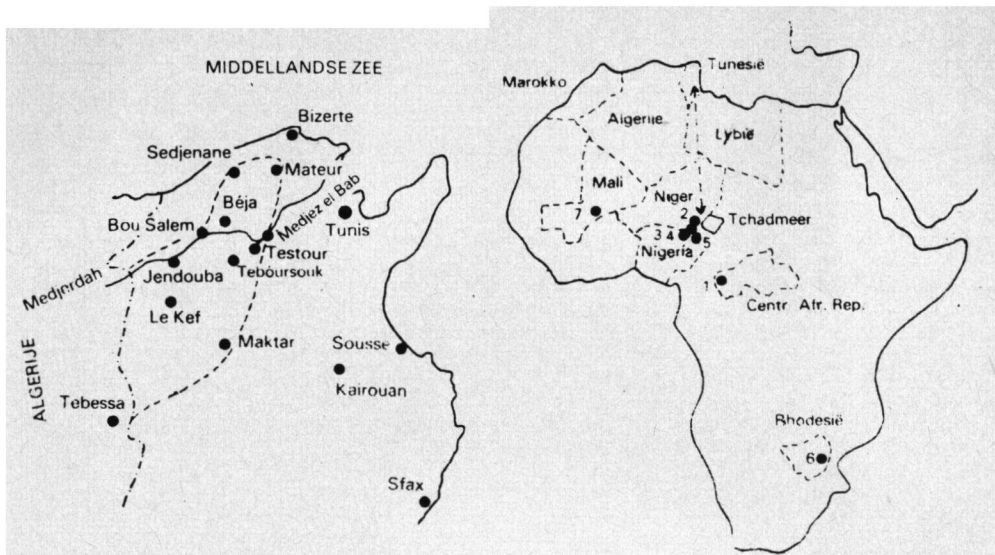
Wat betreft de waarnemingen van volwassen vogels, het blijkt dat er praktisch geen broedende Ooievaars een ring dragen, ondanks het relatief grote aantal vogels dat de laatste jaren is geringd. Dit is een moeilijk vraagstuk waarop we in de loop van dit artikel zullen terugkomen.

De populatie

De Tunesische Ooievaar behoort tot het naamgevende ras: *Ciconia ciconia ciconia* L., zoals die van de Maghreb (Noordwest-Afrika), Europa en het Nabije Oosten. Hij behoort echter tot een afzonderlijke populatie, waarvan het broedgebied zich waarschijnlijk uitstrekt tot Constantine (Algerije). Een aanwijzing hiervoor geeft het exemplaar, geringd BA 2910, te Jendouba, dat op 10 april 1959 dood werd gevonden te Mila bij Constantine, en verder A 2135 uit Oued Meliz (18 juni 1968) die begin april 1974 bij Tebessa (Oost-Algerije) werd aangetroffen en A 4599, uit de omgeving van Béja (21 juni 1971) die op 1 april 1974 bij Sidi Okba in de Aurès (gebergte in Oost-Algerije) werd aangetroffen. Dit zijn trouwens de enige gevallen van adulte exemplaren die in de broedtijd buiten Tunesië zijn teruggevonden (verderop worden de gevallen A 2255 en BA 4503 besproken). Evenzo is er ook geen enkele buitenlandse Ooievaar ooit broedend in Tunesië aangetroffen. De onvolwassen dieren daarentegen vertonen meer zwerflost. Er zijn, vanzelfsprekend, verscheidene exemplaren teruggevonden langs de trekweg (die later nog aan de orde komt) en eveneens verscheidene in Algerije: C 9131 ten noorden van Ain Beida (Constantine), B 2365 op 65 km van Ferkane (Annaba, vroeger Bône), A 4428 bij Chéria (Annaba), A 4566 bij Djelfa (Medea), A 4825 bij Still (een oase), A 4711 bij Djamâa (oase) en A 2415 bij Constantine.

Verbazingwekkender is het gemengd voorkomen van onvolwassen Tunesische Ooievaars met vogels van andere populaties: twee Duitse vogels van een jaar zijn gevonden bij Moularès, resp. in 1936 en 1944, een Spaanse vogel van een jaar in 1969 bij La Marsa (bij Tunis) en een Marokkaanse van een jaar in 1973 bij Kebili (bij de Chott el Djerid in het zuiden). Wat de Tunesische vogels betreft, B 2307, geringd te Thibar, is in 1969, twee jaar oud, in Syrië gestorven, A 2482 en A 2498, geringd te Nieuw Dougga, een of twee jaar oud, in Marokko, A 4976, uit Sidi Salem, twee jaar oud, in Marokko en A 4998, geringd te Bou Salem, 4½ maand oud, ook in Marokko. Drie gevallen zijn moeilijk te plaatsen, maar ze behoren vermoedelijk tot de categorie onvolwassen vogels, hoewel het gaat om vogels van drie of vier jaar: BA 4503, op 14 juni 1965 te Bou Salem geringd, op 24 april 1968 20 km ten noorden van Haïfa (Israël) teruggevonden, A 2255, uit Thibar (18 juni 1970), dood gevonden bij Tiznit (Marokko) op 4 januari 1974, en een Deens exemplaar, geboren in 1931, teruggevonden in 1934 bij Ain Mesria.

Het zich vermengen van populaties, wat dus niet uitzonderlijk is maar beperkt lijkt te blijven

Het broedgebied van de Ooievaar in Tunesië.

De trek van de Tunesische Ooievaar.

De genummerde punten geven de plaatsen aan van de terugmeldingen van overwinterende exemplaren.

tot onvolwassen vogels, moet plaats hebben tijdens de overwintering en doorgaan tot het tijdstip van vertrek naar het noorden. Dit onderdeel wordt begrijpelijker wanneer de plaats van overwintering en de trekroute besproken zijn.

De plaats van overwintering

Tot op heden zijn tien Tunesische Ooievaarders tijdens de overwintering teruggemeld. Allereerst: BA 4753, uit Bou Salem (10 juni 1959), op 14 februari 1960 gevonden in de savanne van N'Zoukou, tussen Bolemba en Bandgio, in de Centraal Afrikaanse Republiek, ten zuidoosten van het Tchadmeer. Vier andere zijn ten westen van het zelfde meer gevonden, in het dal van de Komadougou die de grens vormt tussen Niger en Nigeria. Het betreft BA 4557 (Bou Salem, 1955), teruggevonden bij Mainé-Soroa in Niger in 1957, vervolgens BB 2417 (Bou Salem, 1966), A 2597 (Oued Meliz, 1970) en A 4827 (Aïn Rhellal, 1971), alle drie gevonden bij N'Guru in Nigeria, zes maanden of anderhalf jaar oud. Een andere, A 4779, geringd in juni 1972 te Ghardimaou, is teruggemeld in december van het zelfde jaar bij Azare in Nigeria, een beetje meer zuidwestelijk dan de vorige.

De omgeving van het Tchadmeer schijnt dus het meest geliefde overwinteringsoord van de Tunesische Ooievaar te zijn. We mogen echter aan het feit dat drie van de tien zijn teruggemeld uit N'Guru in Nigeria, niet te snel de gevolgtrekking verbinden dat daar zich de grootste concentraties bevinden van onze Ooievaarders. In die plaats hebben wij nl. een correspondent die zich veel moeite getroost om de ringen in handen te krijgen van vogels die gedood zijn door de bewoners van de omgeving. Wie zal echter zeggen hoeveel ringen elders voorgoed verloren zijn gegaan?

De zevende terugmelding is verrassender. Het betreft A 4403, op 2 juni 1971 geringd te Sidl Salem bij Mateur en teruggevonden op 18 oktober 1972, zo'n 30 km van Marandella, bij Ruwa in Rhodesië, ongeveer 6500 km van zijn geboorteplaats. Het kadaver, waarvan niet meer over was dan het geraamte, wees erop dat het dier al veel eerder gestorven moet zijn, vermoedelijk een van de eerste maanden van 1972. Het is tot op heden het enige geval van een Tunesische Ooievaar, die teruggevonden is op het zuidelijk halfrond, maar is het een uitzondering? Kan men inderdaad niet de mogelijkheid overwegen of de twee onvolwassen vogels die teruggevonden zijn in Syrië en Israël na de overwintering zijn meegekomen met de populatie van het Nabije Oosten, die regelmatig ten zuiden van den evenaar overwintert? Het achtste geval daarentegen is minder overtuigend. A 2435, op 12 juni 1968 geringd te Le Krib, is in mei 1972 teruggevonden bij het Lac Debo, bij Akka (Mali). Gegeven de leeftijd van de vogel en de datum van de vondst, kan men zich afvragen of deze vogel nog op de plaats van overwintering was of dat het niet veeleer een zwerfende vogel was.

Men kan zich hetzelfde afvragen t.a.v. het negende geval: A 5372, geringd op 5 juni 1973 te Le Kef, is gedood terwijl hij ' bezig was groene planten te eten op een afgebrande savanne' (sic) op 24 maart 1974 bij Nkambe, in westelijk Kameroen.

Wat betreft de tiende, dit is een onvolwassen exemplaar van een jaar (A 5333 uit Jendouba, geringd op 4 juni 1973), dodelijk gewond teruggevonden op 24 juni 1974 bij Bignona in Casamance, in het uiterste zuidwesten van Senegal. Het is duidelijk dat het niet mogelijk is te beslissen over de volgende mogelijkheden: de vogel is na de winter in West-Afrika, dat hij niet heeft verlaten, gaan zwerven, of hij heeft zich bij de Marokkaanse populatie gevoegd en is weer teruggekomen in het overwinteringsgebied, of hij is teruggekomen uit Tunesië via een enigszins afwijkende route.

De trek

De terugtrek naar Tunesië begint vermoedelijk in december en misschien zelfs al in november daar bijna ieder jaar eind december bij Béja en Munchar Ooievaars worden gezien. Toch duurt het tot tegen 20 januari voor het eerste grote contingent aankomt, vermoedelijk mannetjes, en in de loop van februari een tweede contingent (de wijfjes?).

De gevolgde trekweg schijnt zowel op de heen- als de terugweg rechtstreeks te zijn, langs de grens van Tunesië met Algerije en de grens van Algerije met Lybië, d.w.z. praktisch noord-zuid. B 2427 bevond zich in juni 1968 nog bij Ben Ghechir (Tripoli), A 4672, half april 1973, bij Gafsa (Tunesië), A 4877 op 20 mei 1973 bij Sebretah (Lybië). Dan zijn er nog al diegene die eerder genoemd zijn en die zijn teruggevonden in Algerije, op betrekkelijk kleine afstand van de Tunesische grens.

Daar het allemaal vogels in hun tweede of derde jaar waren, kan men tegenwerpen dat het hier onvolwassen vogels betreft die, zwerflustig als ze zijn, zich vrij ver van de trekweg hebben kunnen verwijderen. Dit is natuurlijk mogelijk. Maar men kan dit niet zeggen van A 2123 die zich, half augustus 1968 uit Bou Salem vertrokken, een paar dagen later 80 km van de oase Hassi-Messaoud bevond, van A 4496, in 1971 geboren in Sidi Smail en teruggevonden op 23 augustus 1971 bij Sfax en van A 4690, doodgevonden bij Kairouan op 20 augustus 1971, het jaar van geboorte.

Trouwens, deze noord-zuid verlopende as wordt veel meer gevolgd dan men dacht. Zo zag M. Arnould op 18 maart 1960 in Hassi Messaoud een vijftigtal Ooievaars (herkomst onbekend). En, op Kaap Bon heeft J. M. Thiollay 141 Ooievaars zien langsvliegen, richting Sicilië, in zeven dagen tussen 2 en 12 april 1974 en ca 100 stuks van 1-17 mei 1975, waarvan 72 stuks alleen op 16 mei. Er is dus vermoedelijk reden om de tot nu toe aangenomen opvatting te herzien dat Tunesië niet op een erg gebruikelijke trekroute van Europese Ooievaars ligt. Het zou, integendeel, normaal zijn dat veel Ooievaars, die liever niet over zee vliegen, waarboven ze zich, zoals alle zwevend vliegende vogels, niet erg op hun gemak voelen, evenwijdig aan de Tunesische oostkust verplaatsen en daarna, als het Europese vogels zijn, hun weg vervolgens via Kaap Bon en Sicilië.

Het vertrek naar de overwinteringsgebieden heeft voor bijna alle Ooievaars plaats tussen 12 en 15 augustus, d.w.z. vroeger dan in de Elzas en in Duitsland, waar begin september nog Ooievaars worden aangetroffen. Diegene, die soms de laatste dagen van augustus nog in Tunesië worden waargenomen (2 op 30-8-1973 bij Béja) vormen uitzonderingen, het zij dat het late exemplaren zijn, het zij misschien Europese.

Onze vogels worden niet rechtstreeks door de klimatologische omstandigheden aangezet tot hun vertrek maar waarschijnlijker door de moeilijkheid om voedsel te vinden in deze gewoonlijk warme en droge periode. Dit brengt ons op het voedsel van de Ooievaar.

Het voedsel

De enige inlichtingen van belang komen van de analyse van verscheidene tientallen braakballen. Behalve het achterlijf van een scorpioen, een mus, het huisje van een slak en een duizendpoot, waren alle overblijfselen van dieren afkomstig van insecten: Orthoptera (Acrididae, ± sprinkhanen), Homoptera (Cicadidae, cicaden) en, hoofdzakelijk, Coleoptera (kevers). Wat deze laatste betreft: Scarabeidae (± mestkevers, i.h.b. de geslachten Bubas en Geotrupes, en vooral Copris hispanicus), Tenebrionidae (meeltorren), Brachyceridae (kortschildkevers), Carabidae (loopkevers), Distcidae (waterkevers) en Silphidae (een groep parasitair levende kevers).

Er zat niet één restant van een kikvorsachtige, een knaagdier of een reptiel bij, terwijl de Ooievaar deze vertebraten zeker eet. Als bewijs van dit laatste: er zijn kadavers gevonden van skinkhagedissen, van gewone hagedissen, van niet giftige slangen, van adders, van kikkers of padden, gevonden in de nabijheid van nesten waar ze uit leken te zijn gevallen, en zelfs, in een nest, twee waterschildpadjes (Clemys of Emys?), waarvan de ene nog leefde. Het lijkt niet zo waarschijnlijk dat de Ooievaar een schildpad met zijn schild kan verteren! Wat reptielen en kikvorsachtigen betreft, misschien heeft de Ooievaar niet geprobeerd ze weer terug te halen. Dit geldt wellicht ook voor nestmateriaal.

Vermeld moet wel worden dat alle onderzochte braakballen omstreeks half juni op verschillende plaatsen verzameld waren, in een tijd waarin de klimatologische omstandigheden de verscheidenheid aan mogelijkheden op voedselgebied zeker al weer hebben doen verminderen. Op 30 april 1971 echter bevatte het nest van het lyceum van Thibar, behalve ook heel andere restanten, verscheidene tientallen lege schilden van Tenebrionidae (meeltorren). Er kan geen enkele gevolgtrekking gemaakt worden uit het feit dat de braakballen grote

Het aantal broedparen van de Ooievaar dat in Tunesië met zo'n 10-15% per jaar achteruitgaat, kent tijdens de achteruitgang grote schommelingen.

Foto: Fritz Pölking.

hoeveelheden planteresten (verschillende soorten stengels, graankorrels, luzernepeulen, stukjes stro enz.) bevatten. Misschien eet de Ooievaar dit vrijwillig of misschien neemt hij bij het pakken van een insect veeleer de stengel mee waar het insect op zit (deze plantdelen zijn nl. niet verteerd). Ook kunnen we geen enkele gevolgtrekking verbinden aan waarnemingen van voedselzoekende of jongen voerende Ooievaarders.

De voortplanting

Tot nu toe zijn zonder deze te definiëren de begrippen 'volwassen' en 'onvolwassen' gebruikt. Tot op heden zijn we daarbij uitgegaan van inlichtingen, afkomstig van specialisten in andere streken, volgens welke de Ooievaar kan broeden vanaf de leeftijd van drie jaar en we dachten dat we, gezien het klimaat, niet aan een meer gevorderde leeftijd behoefden te denken. Welnu, drie recente terugmeldingen hebben deze bijna-zekerheid weer op losse schroeven gezet: twee vogels van vier jaar, A 2109 en A 2219, zijn respectievelijk bij Nefta (tegen de Sahara) in mei 1972 en bij Kairouan (in het wel voor landbouw gebruikte, maar aride deel van Tunesië - ca 300 mm regen/jaar) maart 1973 gedood, d.w.z. in de broedtijd en buiten het broedgebied. Deze dieren zouden dus onvolwassen zijn!

Het derde exemplaar is A 2255, afkomstig uit Thibar, doodgevonden bij Tiznit (Marokko) in januari 1974, drieëneenhalf jaar oud. Het is onduidelijk of deze vogel aan het zwerven was, op de trek was of ter plaatse zou gaan broeden.

Tot eind maart of begin april leveren de juist gevormde paren zware gevechten om het bezit van nesten of oude nestplaatsen. De nagenoeg volledige afwezigheid van geringde volwassen exemplaren heeft het onmogelijk gemaakt de vraagstukken van echtelijke trouw en trouw aan het nest te bestuderen, die elders wel zijn opgelost.

Het nest bevindt zich altijd dicht bij de menselijke bewoning, midden in de stad of op boerderijen. Minaretten, daken, muurvakken en grote bomen worden zonder onderscheid gekozen naar het schijnt en zonder dat het mogelijk is de reden van een bepaalde keuze te begrijpen. De nesten bevinden zich soms zeer dicht bij elkaar: enkele jaren geleden bevonden zich drie nesten naast elkaar bovenop de klokketoren van het 'domein' van Thibar, terwijl er in 1971 in de buurt van Sedjenane zeven nesten in één boom zaten.

Er worden verschillende soorten bouw materiaal gebruikt, maar er komen veel wijngaardranken en doornige takken (o.a. van *Acacia eburnea*) voor. De bijna vlakke bodem van de kom wordt gevormd door een soort metselspecie, vanwege de opeenstapeling van aardkluiten, lompen, stukken papier, paardevijgen, braakballen, uitwerpselen e.d. Onder deze constructie, die soms verscheidene tientallen centimeters dik is, vinden we een vrij groot aantal mussenesten (Spaanse Mus), volkomen veilig, daar ze zo gebouwd zijn dat de Ooievaar er niet bij kan met zijn snavel.

Het leggen van de eieren heeft plaats tegen half april (spreiding: eind maart - begin mei). Wanneer het eventueel vroeger of later is, komt dit misschien door de weersomstandigheden. Zo waren de Ooievaars in 1970 en 1973 overal twee tot drie weken vroeger. In 1974 waren ze een maand vroeger in bepaalde streken. Op 23 maart lagen er vijf bebroede eieren in het nest op de klokketoren in Thibar, het eerste ei moet uiterlijk 15 maart zijn gelegd. Het eventuele vroeg of laat zijn kan ook te maken hebben met eigenschappen van het broedpaar. Zo kunnen de jongen in nesten in elkaars nabijheid soms leeftijdsverschillen van meer dan een maand vertonen. Het legsel bevat over het algemeen vier eieren, vrij vaak ook drie of vijf, soms, bij uitzondering, in juni 1973, is een nest gevonden met zeven eieren, die nog bebroed werden, maar, gezien de datum is het de vraag of ze wel vruchtbaar waren.

P. Bardin schreef dat het broeden (in Tunesië) meteen vanaf het leggen van het eerste ei begon, dat de eieren met tussenpozen van 48 uur werden gelegd en dat de broedduur 31 dagen bedroeg. Er is niet een andere waarneming die zo nauwkeurig is. De gemiddelde lengte van de eieren is 71,0 mm, de gemiddelde dwarsdoorsnede 51,4 mm. Vermeld moet echter worden dat deze metingen zijn verricht aan onvruchtbare of niet uitgekomen eieren. Wanneer er iets mis gaat voor eind mei, komt er dikwijls een vervolglegsel met i.h.a. twee eieren (eigen waarneming, bevestigd door L. Bortoli in 1969). Het mannetje wisselt bij het broeden overdag af met het wijfje en blijft 's nachts in de buurt van het nest (het wijfje broedt dan).

Het aantal broedparen, dat tegenwoordig met zo'n 10—15% per jaar achteruitgaat, kent tijdens de achteruitgang grote schommelingen: terwijl 1961 rampzalig was (slechts een nest in het Medjerdahdal gevonden, door R. Marès, die de oorzaak daarvan wijdt aan de droogte), was er in 1968 hoop op een toename van het aantal broedparen, een hoop die helaas ijdel bleek te zijn. De telling van 1971 leverde een aantal op van ongeveer 250 broedparen en die van 1974: ongeveer 180. Als de achteruitgang zo doorgaat, zullen er over 10 jaar nauwelijks enkele tientallen over zijn.

De wind die de nesten omwerpt, de regen die de eieren afkoelt, de hagel die de jonge Ooievaars of hun ouders doodt behoren tot die niet te voorziene en onvermijdelijke ongelukken die een jaar dat veelbelovend leek, slecht kunnen maken. Een maand na het uitkomen van de eieren (in de periode dat er geringd wordt) is het gemiddelde aantal jongen van de zeker door een broedpaar bezette nesten ongeveer 2,58, met een vrij grote spreiding: van 2,09 in 1967 tot 3,07 in 1973.

Partiële tellingen die uitgevoerd werden sinds 1966 en betrekking hebben op 661 nesten met levende jongen leverden een totaal op van 1765 jonge Ooievaars (gemiddeld 2,67 per nest), als volgt verdeeld: 81 nesten met 1, 190 met 2, 269 met 3, 108 met 4 en 13 met 5. Het gaat hier om levende jongen in de periode waarin het ringwerk wordt verricht. Wij hebben in het geheel geen nauwkeurige inlichtingen over het percentage eieren dat uitkomt en de sterfte gedurende de eerste maand en evenmin trouwens over de sterfte gedurende de tweede maand.

De jonge Ooievaar is inderdaad ongeveer twee maanden oud wanneer hij het nest verlaat. Hij komt dan nog dikwijls terug, tenminste de eerste tijd, om er de nacht door te brengen. Hij blijft dan nog een maand in Tunesië voor hij vertrekt naar het zuiden en in die tijd zijn er nog heel wat gevaren.

Nest met twee jongen op betonzuil bij boerderij, 1973

Foto: J. van der Kamp.

Drie nesten in dode boom, middelste nest onbezett, 1973

Foto: J. van der Kamp.

Levensduur en levenskansen

Het record wat betreft levensduur werd behaald door BA 4981, geringd te Jendouba in juni 1954 en gedood of dood gevonden bij Borj-el Amri op 9 januari 1966. Dit exemplaar was dus bijna 12 jaar. Hij wordt gevolgd door BA 2901, geringd te Jendouba op 16 juni 1953 en doodgevonden op 27 juni 1962 bij Bou Salem, 9 jaar oud. Dit zegt overigens niet zo veel. Behalve de twee genoemde gevallen zijn er slechts, en dat is alles, 14 Ooievaars van meer dan 3 jaar teruggevonden, waarvan slechts vijf sinds 1962 (diegene die onder het hoofdstuk 'voortplanting' zijn genoemd). Daar staat echter tegenover dat de waarnemingen van 1963 t/m 1975, betrekking hebbend op honderden levende volwassen exemplaren, geleid hebben tot de ontdekking van slechts drie geringde exemplaren. Het lijkt dus gerechtvaardigd te stellen dat Tunesische Ooievaars die de volwassen leeftijd bereiken tegenwoordig zeer zeldzaam zijn terwijl de huidige broedvogels vermoedelijk het overblijfsel vormen van de oude populatie, dat nog niet verdwenen is door ouderdom of andere oorzaken.

Heeft de Ooievaar dan zoveel vijanden? De vernieling van het nest en de eieren, veroorzaakt door vechtpartijen tussen volwassen Ooievaars, is niet zeldzaam. Zelfs wordt een van de vechtende vogels daarbij wel eens gedood. Reeds eerder zijn de kwalijke gevolgen van bepaalde weersomstandigheden genoemd. We moeten die van de elektriciteitsleidingen daaraan toevoegen. Ook zien we van tijd tot tijd Zwarte Vrouwen boven de jongen zweven, maar vermoedelijk zonder veel succes, want de jongen worden goed bewaakt door de ouders. Het nest wordt praktisch nooit alleen gelaten en zelfs de meest onverschrokken roofvogels zullen zeker aarzelen de Ooievaar te trotseren die, met zijn snavel, een geduchte tegenstander is.

Er is nog een andere vijand, veel erger dan de vorige: de mens. In zijn 'Mémoire sur la cigogne blanche en Alsace' heeft Alfred Schierer uitgesproken hoe hij dacht over het lot dat sinds een paar jaar de grote vogels is beschoren die in West- en Centraal-Afrika overwinteren en die het doelwit zijn van georganiseerde safari's. In Tunesië wordt dit soort 'sport' door maar enkele 'jagers' bedreven, maar zeker is dat de Ooievaar niet meer die bescherming geniet die de vroegere eigenaren van de grote landerijen hem gaven. Plaatselijk verzet men zich tegen de vestiging van Ooievaars of de nesten worden systematisch vernield. Ze worden dan wel beschuldigd van niet denkbeeldige, maar toch gauw overdreven en gegeneraliseerde misdrijven: 'Ooievaars maken elektriciteitsdraden kapot', 'Ooievaars maken veel smeerboel', 'Ooievaars eten kuikens' e.d. Er is echter een nog belang-

rijker oorzaak voor de vernielingen: een Ooievaar, speciaal het jong, levert drie tot vier kilo van een in bepaalde streken hoog gewaardeerd vlees.

Dit zijn zo een aantal verklaringen, waarvan geen enkele alléén afdoende is voor het feit dat we tegenwoordig geen geringde volwassen Ooievaarders meer vinden en voor de snelle achteruitgang van de broedpopulatie. En het is geen bewijs van groot pessimisme te stellen dat over tien tot twintig jaar de Ooievaar in Tunesië nauwelijks meer zal zijn dan een herinnering. En dat zou jammer zijn.

● Le père P. Lauthe, 4 rue d'Alger, Tunis, Tunesië (vertaling uit het Frans door G. van Dijk, Bremstraat 34, Utrecht, tel. 030-629766, met medewerking van J. de Bruijne, V.U.).

LITTERATUUR:

Anonymus (1956): Contrôle de bagues. Séance de la Société des Sciences Naturelles de Tunisie du 2 Mai 1956.

Bardin, P. (1959): Baguage de cigognes blanches de 1950 à 1955 dans la région de Souk-el-Arba. Mémoire de la Société des Sciences Naturelles de Tunisie no. 4.

Bouet, G. (1935): Le problème de la migration des cigognes blanches de l'Afrique du Nord. Oiseau V.

Bouet, G. (1938): Baguage de cigognes blanches dans l'Afrique du Nord. Bulletin du Museum d'Histoire Naturelle de Paris X.

Bouet, G. (1938): Nouvelles recherches sur les cigognes blanches de l'Afrique du Nord. Oiseau VIII. **Bouet, G. (1940):** Le problème de la migration des cigognes blanches de l'Afrique du Nord. CR de la Société de Biologie, 1940. CR de la Société de Biogéographie, 17, 1940.

Bouet, G. (1954): Les cigognes blanches de l'Afrique du Nord et leurs migrations. Proceedings 10th Int. Orn. Congr.

Bouet, G. (1950): La vie des cigognes. Boek, Parijs.

Bouet, G. (1954): Acquisitions récentes sur la migration des cigognes nord-africaines. Proceedings 11th Int. Orn. Congr.

Delastre, R. (1959): Sur un vol de cigognes observés en Tunisie au mois de Juin. Séance de la Société des Sciences Naturelles de Tunisie du 8 Juin 1959.

Jespersen, P. (1950): Contribution à la connaissance de la migration des cigognes blanches. Proceedings 10th Int. Orn. Congr.

Lauthe, P. (1970): La cigogne blanche en Tunisie. Institut de Belles Lettres Arabes no. 126.

Lecoq, E. (1935): A propos de la migration des cigognes blanches en Afrique du Nord. Oiseau V.

Rousselot, R. (1941): Migrations de cigognes nord-africaines. Oiseau XI.

Vire, F. (1956): Contribution à l'histoire du baguage des cigognes. Séance de la Société des Sciences Naturelles de Tunisie du 4 Avril 1956.

Ooievaarsenquête

Door J. P. Thomas, A. Heringa en J. P. Ledant werd in 1974 enkele malen een vragenlijst in het Algerijnse weekblad 'Algérie Actualité' geplaatst dat vooral in alle grote woongebieden versijnt. Het doel was inzicht te krijgen in een aantal zaken betreffende Ooievaarders.

Vroegere onderzoeken hadden voor Algerije totalen van 6500 nesten in 1955 en 8844 nesten in 1956 opgeleverd. In 1974 kwamen gegevens binnen van 854 nesten, maar er zijn stellig meer nesten geweest. Alleen de provincie Annaba is met medewerking van de Bosdienst waarschijnlijk volledig onderzocht. Van de 854 bekende nesten werd 88% bewoond door minstens één Ooievaar, 7 à 8 % van de nesten leek nieuw, een derde deel bevond zich in bomen. Het minimale aantal jongen is 1592. Dit is echter zeker te laag, omdat slechts één jong is gerekend als geen opgave van het aantal werd verstrekt. Per bewoond nest waren er $\pm$ 2,8 jongen. Door extrapolatie komt men op 2100 jongen op de bekende nesten. De werkelijke populatie ligt waarschijnlijk boven de 2000 broedparen, hoe véél hoger valt niet te zeggen.

Friesland knalland

De laatste jaren worden er steeds meer knalapparaten door de boeren gebruikt in de provincie.

Was het tot nu toe alleen voor het inzaaien en oogsten van granen, tegen de vogels, thans is er weer een aspect bijgekomen. Het euvel zijn nu de Knobbelzwanen. Dat er schade wordt geleden door een paar zwanen is natuurlijk weinig steekhoudend. Wel wanneer het er 10 of meer zijn. Ze eten gras en waar uitwerpselen liggen eten de koeien niet. Grote onzin is het wanneer deze apparaten 's nachts aanstaan. Mens en dier wordt dan geen rust gegund. Vooral nu ook in de broedtijd van de weidevogels. De apparaten lossen knallen om de 30 seconden

of verder uitlopend tot 3 à 6 minuten. Meestal heeft men het ding afgesteld op 2 minuten. Dat we hier dan ook te maken hebben met een vorm van ernstige milieuverstoring leidt geen twijfel.

Een schrijven, dat ik in 1971 van het ministerie van Landbouw, Visserij en Voedselvoorziening ontving naar aanleiding hiervan, gaf ook geen uitsluitsel. Men houdt zich zoals gebruikelijk, mooi op de vlakke. Men kan dus ongestoord het milieu totaal verpesten. nog een paar jaar en er worden in Friesland meer schoten gelost, dan in Vietnam ooit vielen en de Friezen een neurotisch volk worden en wie het nog niet is als zodanig wordt voorgeprogrammeerd.

● Y. Wijnalda, Joarumerleane 9, Kubaard Fr., post Wommels.